

# Erdészeti támogatáspolitikák hatása az erdészeti szaporítóanyag termelésre

(The Impact of the Forestry Support Policies on the Production of Forest Reproductive Material)

Kárpáti Béla Imre\*

Soproni Egyetem, Roth Gyula Erdészeti és Vadgazdálkodási Tudományok Doktori Iskola, Erdővagyon-gazdálkodás Program

## Kivonat

Az erdészeti szaporítóanyagok termelését, azaz a szektor gazdasági erejét, piacosságát és működését nagymértékben befolyásolja a szektorban tapasztalható keresleti és kínálati piachelyzetek kérdésköre. A nem helyesen meghatározott vagy időzített erdősítési programok nemhogy fejlesztenék az ágazatban rejlő gazdasági potenciálokat, de ellentétes hatást elérve gazdasági és piaci kiszámíthatatlanságokat okoznak. Ugyanakkor a helyesen megszervezett és programozott támogatáspolitikák pozitív hatása mindenképpen rövid távon is megerősítheti a szektor gazdasági tevékenységét. Végül megállapítható, hogy az állami támogatások hatásait más országokban a termelők nem súlyozzák olyan jelentőségteljesen, mint Magyarországon, azaz a támogatáspolitikák várható piacbővítő hatásait nem valószínűsítik annyira a termelők, mint hazánkban.

*Kulcsszavak:* erdészeti csemete, erdészeti politika, támogatás,

## Abstract

The production of forest reproductive material, so the economic strength, marketability and operation of the sector, is greatly influenced by the demand and supply market situation within the sector. Incorrectly defined or timed afforestation programs do not lead to an economic improvement of the sector, but can produce economic and market unpredictability and problems. At the same time, the positive impact of properly organized and programmed aid policies can certainly strengthen the economic activity of the sector already in the short term. Finally, it can be stated that the effects of state aid in other countries are not weighted by producers as significantly as in Hungary.

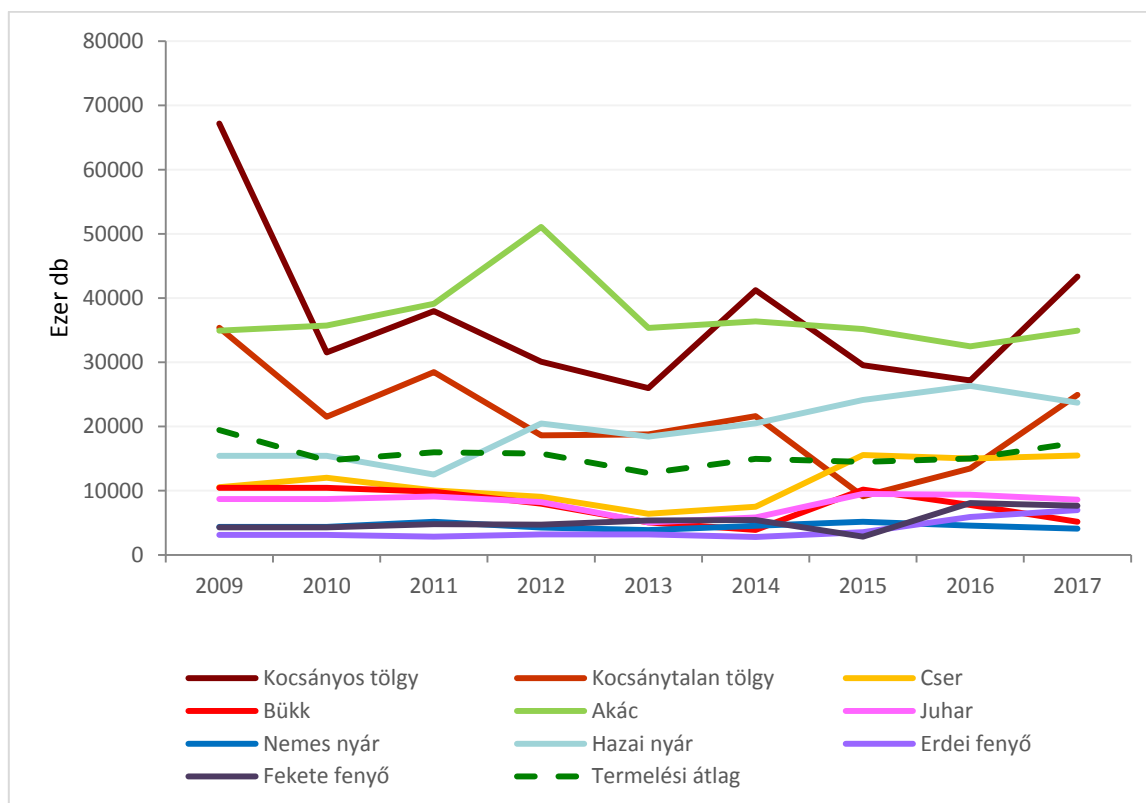
*Keywords:* forestry seedling, forestry policy, support

Az erdészeti szaporítóanyagok termelését, azaz a szektor gazdasági erejét, piacosságát és működését nagymértékben befolyásolja a szektorban tapasztalható keresleti és kínálati piachelyzetek kérdésköre. A szezonális árak alakulásához hasonló nagyságrendű, rentabilitási kérdéseket tud előidézni a piacon egy generált termelésösztonzés. Ilyen ösztonző hatásokat eredményeznek például a támogatáspolitikák, erdősítési és/vagy fásítási programok.

---

\* [info@csemete.hu](mailto:info@csemete.hu)

A szakma kutatói szinte minden szaporítóanyaggal kapcsolatos cikkben alapadatként kezelik a NÉBIH kimutatásait, amely nem is véletlen, hiszen alapvető gazdasági következtéseket lehet ezekből az adatokból levonni (Bach et al., 2015). Az 1. ábrán megfigyeljük az országos szaporítóanyag készletek – mérlegek – illetve azok arányának alakulását. Annak érdekében, hogy az árelemzéssel ezeket a mennyiségi mutatókat össze tudjuk a későbbiek során vetni, csak bizonyos főfajok számsorait ábráztuk.

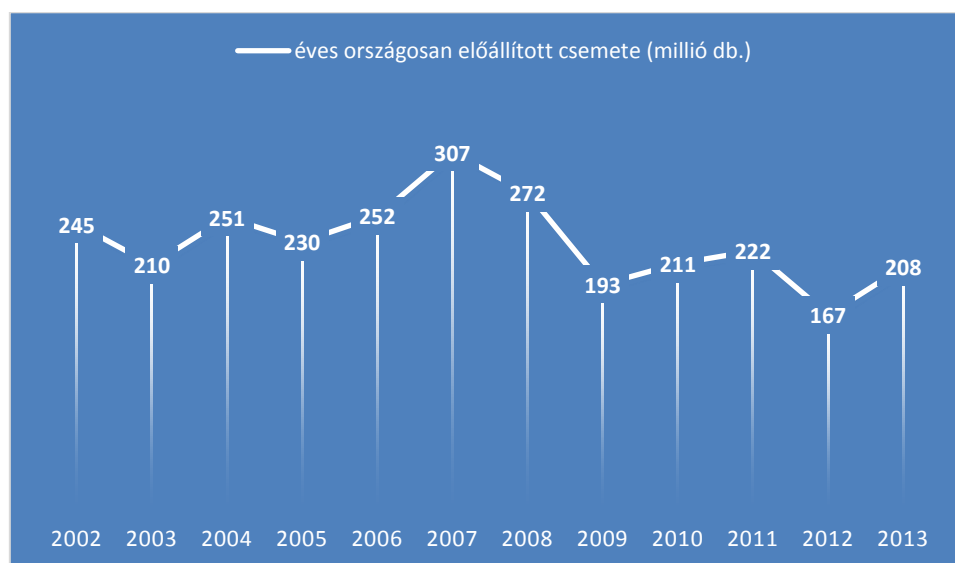


1. ábra: Országosan előállított szaporítóanyag mennyiségek  
Forrás: NÉBIH adattár, saját szerkesztés

A grafikon egyértelműen mutatja a fő tendenciákat az egyes fafajok tekintetében. A teljesség igénye miatt ki kell emelnünk, hogy a felhasznált országos NÉBIH szaporítóanyag adatbázis nem tartalmaz olyan kritériumokat, amelyek lehetőséget adnának a választékok szerinti pontos csoportosításokra. Az adatbázisból alapszámokat lehet megtudni, de minőségi illetve választék szerinti csoportok nem választhatók szét. Ugyanígy problémaként merül fel egy ilyen adatbázis használatakor, hogy arra sincsen információnk belőle, hogy a megtermelt szaporítóanyagok hány százaléka jelent meg a piacon a későbbiekben, illetve generált valós forgalmat. Ez egy kiemelkedően fontos kérdés, hiszen a piacon való megjelenés még nem egyenesen arányos a forgalommal ennek a terméknek az esetében.

A szakma ismeri azt a sajnálatos módon alkalmazott technikát, hogy bizonyos években a piaci hiány miatt – ilyen volt például a 2016-os tölgy fagykáros év – az amúgy nem piacképes szaporítóanyag is forgalomba kerül a sajnálatos „telepítési kényszer” miatt, a szankciófizetési kötelezettség elkerülése érdekében. Ez önmagában egy olyan kérdés, amellyel többen a gyakorló szakmában nem értenek egyet, hiszen ilyenkor több esetben előfordul a nem teljesen körültekintően megválasztott szaporítóanyag használata, hiszen az elsődleges cél ekkor a szankció elkerülése, azaz a rövidtávú gazdaságossági kérdés. Ugyanakkor más esetekben könnyen – a szezonálisnak köszönhetően – könnyen előfordulhat, hogy a minőségi szaporítóanyagok kerülnek megsemmisítésre a piaci többlet miatt.

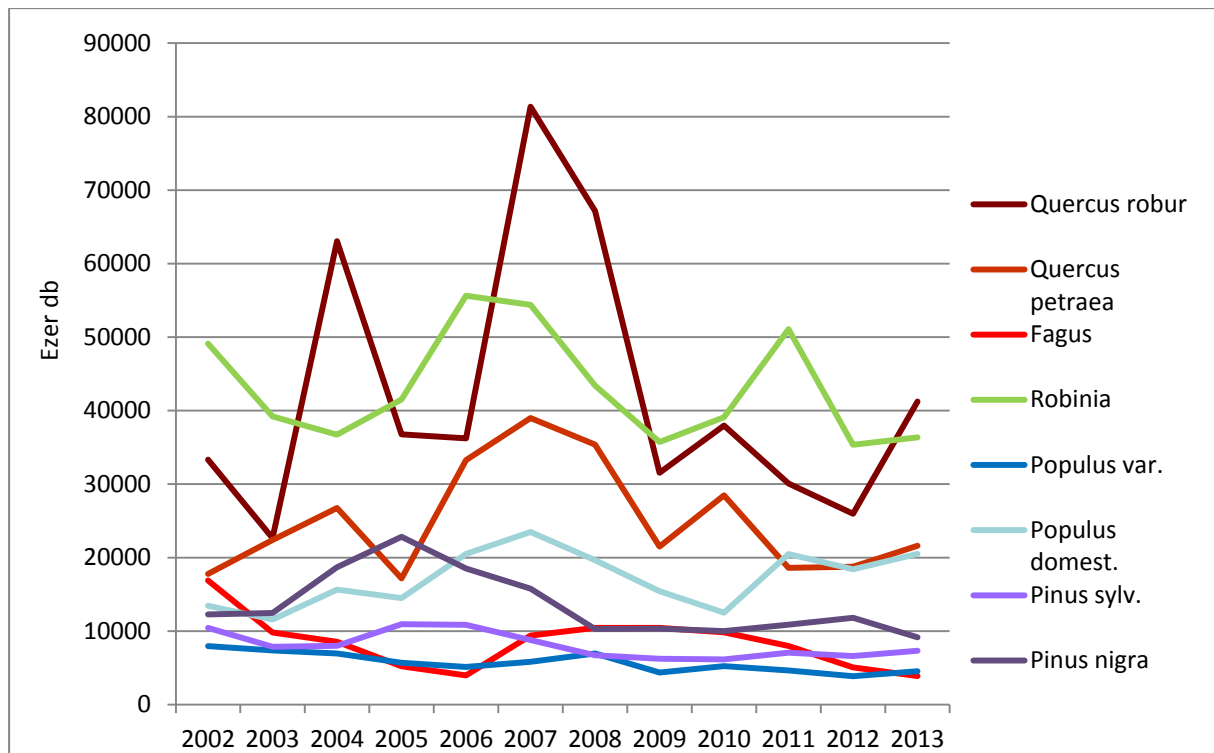
Ezeket a nem természetes piaci szituációkat még jobban eszkalálják a különböző szakpolitikai támogatási csomagok és keretek meghirdetése vagy meg nem hirdetése. A termelői oldal tekintetében – ahogy ez a mélyinterjúk során kiderült – a legkártékonyabbak a meghirdetett, de elmaradt erdősítési támogatási programok, illetve a meghirdetett, de lerövidített támogatási programok. Az gyakorlati szakma folyamatosan kommunikálja a szaktárcák felé, hogy ezekre a programokra való felkészülésre előre meghatározott időt kellene biztosítani a termelői oldal részére is. Egy erdősítési programot optimális esetben úgy kellene kiírni, hogy a meghirdetést követően – forrásbiztosítás mellett – az elvárt megvalósulásokra minimálisan 24–36 hónap álljon rendelkezésre. Ebben az esetben a szaporítóanyag termelők fel tudnának készülni a várható igényekre, illetve az előállított szaporítóanyagok megfelelő minőségben is állnának rendelkezésre a piacon. Optimális helyzetet az előre lekötött vételek biztosítanának, hiszen ekkor adott minőségre és árra, illetve mennyiségre tudnak leszerződni a termelők a felhasználókkal. Az útfásítási programok esetében ez többször alkalmazott technika.



2. ábra: Éves csemetetermelés  
Forrás: NÉBIH adattár, saját szerkesztés

Ugyanakkor – ahogy az sajnálatos módon többször a gyakorlatban előfordult, de 2007-ben kiemelkedően erős hatással volt jelen a piacon, és alapjaiban elbizonytalanította a termelést – az a helyzet nagyon káros, amikor a meghirdetett erdősítési programra felkészülnek a termelők, azonban a vásárlók nem érkeznek meg pályázati vagy támogatáspolitikai forrás-elmaradás miatt. Ekkor áll elő az a szakmailag rendkívül káros piaci helyzet, hogy a megtermelt kötegelte csemeték a kazánokban vagy égetőkben végzik, mint 2007–2008 időszakában.

Ez a helyzet nem csak genetikai erőforrások szempontjából degradáló folyamat, de szakmai életutakat is teljesen leépíthetnek. Nem egy termelőről tudunk szakmán belül, aki egy-két ilyen szezon után abbahagyja a termelést és más mezőgazdasági irányba fordítja tevékenységét. A jelenség ugyanakkor – amint azt a gondolatmenet elején jeleztem – genetikai erőforrások elvesztését is magában hordozza. Könnyen előfordulhat, hogy olyan szaporítóanyag kerül megsemmisítésre egy-egy ilyen alkalommal, amelynek eredeti állományát már a maggyűjtés óta kitermelték akár erdőgazdálkodási akár erdőkárenyhítési okokból (viharkár utáni termelés). Ez a kérdéskör, egy itt meg nem tárgyalandó, de komoly szakmai vizsgálatot, illetve problémakört vethet fel.



3. ábra: Főbb fajok országos leltár eredményeinek alakulása  
 Forrás: NÉBIH adattár, saját szerkesztés

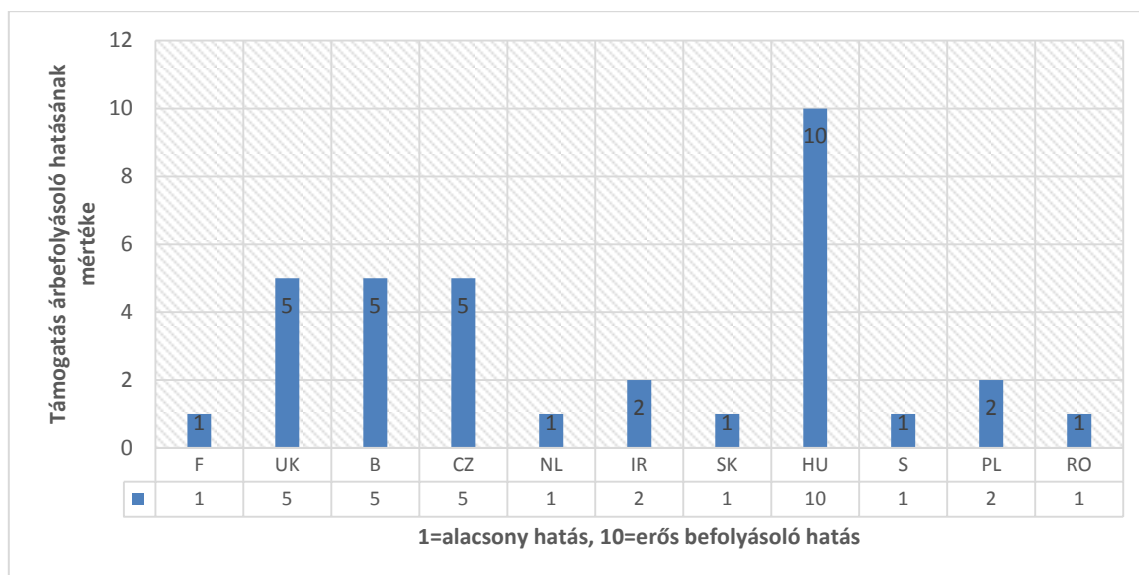
Abban az esetben, ha egy erdősítési program nem megfelelően volt megtervezve, azaz a termelői oldal nem tudott időben felkészülni rá, könnyen előfordulhatott – és amint azt a tapasztalat mutatja – elő is fordul, hogy import/vagy az Európai Unión belül átszállított szaporítóanyagból valósulnak meg az erdőtelepítések. Ennek mind szakmai tekintetben mind gazdasági tekintetében következményei vannak.

Ez az import/átszállított szaporítóanyag bizonyos esetekben jó lehet, amint azt a NAIK ERTI kutatási eredményei is jelzik a klímarezisztencia témakörökben (Borovics, 2013). Az azonban már súlyosabb szakmai kérdés, hogy egy nem megfelelő genetikai háttérű behozott anyagból származó akár kitűnő piaci értékekkel rendelkező szaporítóanyag a hazai időjárási és termőhelyi kondíciókhoz hogyan és miként fog adaptálódni (Mátyás, 2013). Az ilyen genetikai háttérű szaporítóanyagok sok esetben nagyon nehezen indulnak a hazai erdőterületeken fejlődésnek, illetve kérdéses, hogy milyen erdőállományok fognak keletkezni belőlük, ha és egyáltalán megélik az átadási kort.

A szaporítóanyag importnak továbbá gazdasági vetülete is van. Fel kell tennünk azt a kérdést, hogy mindenképpen az a célja-e a szakpolitikának, hogy a hazai támogatási források terhére olyan intézkedések valósuljanak meg, amelyek támogatási összegeinek jelentős részei a keresleti viszonyok miatt külföldi termelőkhez érkeznek meg végforrásként. Hiszen piaci hiány esetén – a telepítési tervekben és támogatási szerződésekben kikötött hatósági határidők következtében – gyakorlatilag ültetési kényszerben van a szaporítóanyag felhasználói oldal. Ennek a nyomásnak eredményeként mindenképpen szaporítóanyagot kell vásárolnia. Ennek az irányítottan gerjesztett keresleti piaci helyzetnek köszönhetően jelennek meg a piacon időnként a külföldről vásárolt szaporítóanyagok. A külföldi eredetű szaporítóanyagok esetében egyértelműen a támogatási összeg egy jelentős része a kereskedői oldalnál csapódik le, ami még önmagában nem is lenne probléma. Azonban ez a folyamat a termelői oldalon a keresleti igényre semmilyen hatást nem mutat, sőt bizonyos értelemben negatív eredménnyel

jár, hiszen a piac keresleti oldala a támogatási politikában meghatározott fajokra összpontosít és nem a természetes piaci viszonyok között kialakuló fajcsoportokra terelődik.

A kérdéskör vizsgálata tekintetében együttműködve az Erdészeti és Energetikai Szaporítóanyag Termék Tanács irodájával végeztünk egy nemzetközi felmérést a kérdésben.



4. ábra: Erdősítés (erdőtelepítés) támogatás hatásának megítélése a csemetetermelők körében  
Forrás: EESZT és saját adatgyűjtés, saját szerkesztés

Szemléletesen mutatja a grafikon, hogy olyan erős befolyásoló hatás, mint hazánkban, sehol másutt nem tapasztalható. Ez a jelenség alapvetően egy okkal magyarázható. A magasabban pozicionált csemete árak kevésbé teszik befolyásolhatóvá a piaci mozgásokat. Ennek eredményeként a termelési mutatók kiegyensúlyozottabbak, a piaci mozgások finomabbak, kevésbé drasztikusak. Gondolhatnánk, hogy az állami tulajdonú erdők aránya miatt ilyen erős ez a hatás, de ez az állítás nem áll fent, hiszen Svédországban, Romániában és akár Lengyelországban hasonló az állami tulajdonhányad, sőt esetenként ez még nagyobb is, mint hazánkban.

A fent leírtakat figyelembe véve összességében megállapítható, hogy a nem helyesen meghatározott vagy időzített erdősítési programok nemhogy fejlesztenék az ágazatban rejlő gazdasági potenciálokat, de ellentétes hatást elérve gazdasági és piaci kiszámíthatatlanságokat okoznak. Ugyanakkor a helyesen megszervezett és programozott támogatáspolitikák pozitív hatása mindenképpen rövid távon is megerősítheti a szektor gazdasági tevékenységét. Végül megállapítható, hogy az állami támogatások hatásait más országokban a termelők nem súlyozzák olyan jelentőségteljesen, mint Magyarországon.

## Felhasznált irodalom

BACH I. – FRANK N. – PINTÉR B. – BORDÁCS S. (2015): Változások az erdészeti szaporítóanyag-gazdálkodásban 1982-2014 között (Quo vadis erdészeti szaporítóanyag-termesztés?), Erdészettudományi Közlemények, 5. évfolyam 1. szám 2015, pp 55-69.

DOI: [http://real.mtak.hu/30680/1/04\\_Bach\\_Frank\\_Pinter\\_Bordacs\\_u.pdf](http://real.mtak.hu/30680/1/04_Bach_Frank_Pinter_Bordacs_u.pdf)>

(Utolsó letöltés 2018.08.05.)

BOROVICS A. – MATYAS Cs. (2013): Decline of genetic diversity of sessile oak at the retracting (xeric) limits. ANNALS OF FOREST SCIENCE 70:(8) pp. 835-844

---

MÁTYÁS Cs. (szerk.) (2013): Forest genetics and sustainability, Kluwer Academic Publisher, London  
DOI:<https://books.google.hu/books?id=wRpJCAAAQBAJ&pg=PA100&lpg=PA100&dq=m%C3%A1ty%C3%A1s+csaba+pub&source=bl&ots=a8RXrbxRlv&sig=ACfU3U1meHTHcq6D330DwySYC0Si8k9JQ&hl=hu&sa=X&ved=2ahUKEwjgIzuvrjhAhVrhosKHYchBOsQ6AEwCnoEAgQAQ#v=onepage&q=m%C3%A1ty%C3%A1s%20csaba%20pub&f=false>  
(utolsó letöltés: 2019.03.05)